

Kitap Tanıtımı: Yeni Güvenlik Tehditleri

Kitap Tanıtımı: Bayram Ali Soner, Şule Toktaş ve Orhan Çifçi, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2023, 214 Sayfa, ISBN: 978-625-99541-8-9

Melih Demirtaş*

Soğuk Savaş'ın sonu ve 21.yüzyılın başlangıcı itibarıyla uluslararası sistemin yapısında gerçekleşen dönüşüm güvenlik gündemindeki genişleme ve derinleşmeyi beraberinde getirmiştir. Geçmiş yüzyıllarda büyük ölçüde askeri güvenlik, savaş, silahlanma, güç dengesi ve ittifak sistemleri gibi yüksek politika konularının ön planda bulunduğu uluslararası güvenlik yaklaşımlarında 21. yüzyıl itibarıyla kapsamlı bir dönüşüm yaşanmıştır. Bahse konu dönüşümü takiben ekonomi, çevre, sağlık, teknoloji, terörizm ve kimlik gibi çok sayıda konu uluslararası güvenlik gündeminin yeni başlıkları arasına dahil olmuştur. Güvenlik yaklaşımlarındaki bu değişim yalnızca sektörel bir genişlemeyle sınırlı kalmamış, uluslararası güvenliğin analiz düzeyinde de bir değişime neden olmuştur. Böylelikle devlet güvenliğinin yanına birey ve uluslararası sistem seviyeleri de birer analiz düzeyi olarak güvenlik tehditlerinin analiz sürecine eklenmiştir.

Bayram Ali Soner, Şule Toktaş ve Orhan Çifçi editörlüğünde Polis Akademisi tarafından yayınlanan ve yedi ayrı bölümden oluşan “Yeni Güvenlik Tehditleri” kitabı 21. yüzyılda uluslararası güvenliğin gündemini meşgul eden başlıkları farklı perspektiflerden tartışmaya açmaktadır. Bu kapsamda, kitabın ilk bölümü olan ve Özden Özben tarafından kaleme alınan “Yeni Güvenlik Tehditlerinin Analizi Bağlamında Anayurt Güvenliği Bileşenlerinin Etkileşimi: Sınır Güvenliği Örneği” isimli bölümde anayurt güvenliği kavramı analiz edilmekte ve anayurt güvenliğini meydana getiren sert ve yumuşak bileşenlere açıklık getirilmektedir. Askeri güvenlik, politik güvenlik ve sınır güvenliği gibi konuları sert bileşenler çerçevesinde değerlendiren yazar ekonomi, sosyal, siber ve çevre güvenliği konularını yumuşak bileşenler sınıflandırmasına dahil etmektedir. Sınır güvenliğinin

* Doktorant, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Bölge Çalışmaları, melih.demirtas@metu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6206-1349

sağlanması hususuna çok boyutlu ve çok bileşenli bakılması önerisinde bulunan yazar geleneksel bakış açısının aksine göç, ekonomi güvenliği ve sosyal/kültürel güvenliğin sınır güvenliği ile ilişkisine vurgu yapmaktadır.

Ülkü Nur Zengin tarafından kaleme alınan “Kamu Güvenliği Bağlamında Sürdürülebilir Tarım Politikalarının Önemi” isimli ikinci bölümde tarım ve gıda güvenliği konularının 21.yüzyıl güvenlik paradigmasındaki yeri ve önemi detaylı bir biçimde değerlendirilmektedir. Çalışmasında ilk olarak “Birinci Gıda Rejimi”, “İkinci Gıda Rejimi” ve “Üçüncü Gıda Rejimi” ayrımı ile konunun tarihsel arka planına dikkat çeken yazar toprak ve su yönetimi ile bunların kalitesi, biyoçeşitlilik ve enerji yönetimi başlıklarıyla tarım güvenliğinin nasıl ve hangi yöntemler aracılığıyla sürdürülebilir hale getirilebileceğine açıklık getirmektedir. Bununla birlikte, yazara göre gıda güvenliğine yönelik tehditlerin sonuçları yalnızca açlık ve kıtlık gibi güvenlik problemleriyle sınırlı kalmayıp kamu güvenliği ya da sağlık güvenliğinin tesisi gibi oldukça geniş çaplı bir alana nüfuz etme potansiyeli taşımakta ve bu güvenlik sektörleri için de yeni tehdit alanlarını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, yazar gıda güvenliğine tehdit yaratabilecek faktörlerin ortadan kaldırılabilmesi için sürdürülebilir tarım politikaları çerçevesinde doğal kaynakların korunması, yenilenebilir enerji kaynaklarının çoğaltılması ve su kaynaklarında kirlenmenin önlenmesine yönelik tedbirlerin artırılması önerisinde bulunmaktadır. Nitekim sürdürülebilir tarım politikalarına yönelik bu farkındalığın giderek arttığına vurgu yapan yazara göre, gerek hükümetler gerekse uluslararası kuruluşlar özellikle 21.yüzyıl itibarıyla çevre ve gıda güvenliğiyle ilgili tarım politikalarına her geçen gün daha fazla önem verir hale gelmiştir.

Çevre, gıda ve tarım güvenliği konusunun giderek artan önemiyle doğrudan ilişkili olarak iklim değişikliği konusu da güvenlik gündemini meşgul eden diğer bir başlıktır. “İklim Değişikliği ve Uluslararası Güvenlik Tartışmalarının Pasifikler Örneği Üzerinden İncelenmesi” isimli üçüncü bölümde Bengü Çelenk, iklim değişikliği konusunun son dönemlerde özellikle uluslararası güvenlik literatüründe kendisine giderek daha fazla yer bulduğuna dikkat çekmektedir. Çelenk’e göre, her ne kadar iklim değişikliğinin olumsuz sonuçları Sanayi Devrimi’nin ardından fosil yakıtların artan kullanımı, kentleşme ve sera gazı gibi nedenlerle artış gösterse de iklim değişikliği günümüzde birey ve devlet güvenliğini en fazla tehdit eden konular arasına yerleşmiştir. İklim değişikliği konusunun tek boyutlu olmadığı tersine, direkt ve çarpan etkisinin bulunduğu argümanını ileri süren yazar, gıda güvenliği, su kıtlığı ve aşırı hava olayları gibi unsurları iklim değişikliğinin direkt etkileri olarak sınıflandırmaktadır. İklim değişikliğinin tehdit çarpanı etkisi ise yazar tarafından göç, iç çatışma, radikal ideolojiler ve aşırılıklar gibi geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Çalışmasında Pasifik Okyanusu’ndaki Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri vakası üzerinden iklim değişikliğinin direkt ve çarpan etkilerine vurgu yapan yazar, iklim göçü ve uluslararası güvenlik ilişkisini aydınlattıktan sonra bu devletlerde deniz seviyesinin yükselmesi durumunda vatandaşların ve toprak kaybı yaşayacak devletlerin hukuki statülerini derinlemesine ele almaktadır.

Hasan Sencer Peker tarafından kaleme alınan “Ekonomi Güvenliği ve Yaptırımlar” isimli dördüncü bölümde ise ekonomi güvenliği ve ulusal güvenlik arasındaki ilişki incelenmekte ve İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte uluslararası politikada ekonomi konusunun devletler arasında yeni bir rekabet alanı yarattığı tezi ileri sürülmektedir. Çalışmasının sınırlarını ekonomik yaptırımlar ile çizen Peker, ekonomik yaptırımları devletler tarafından kullanılan güçlü bir dış politika aracı olarak değerlendirmektedir. Ekonomik yaptırımları ulusal ve uluslararası ekonomi güvenliğine bir tehdit olarak işaret eden yazara göre devletler arası ilişkilerde var olan problemlerin çözümünde diplomasinin yetersiz kaldığı ya da askeri müdahale ve savaşların maliyetli ve riskli olduğu durumlarda ekonomik yaptırımlar devletler tarafından başvurulmuş bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Amerikan dolarının dünya ekonomisindeki kilit rolü ve rezerv para birimi olması gibi sebeplerle ABD en fazla ekonomik yaptırım uygulayan ülkeler arasında birinci sırada yer almaktadır. Bu nedenle, yazar doların uluslararası arenadaki gücünün zayıflamasına neden olabilecek herhangi bir gelişmenin yine ABD tarafından engellendiği argümanını savunmaktadır.

Orhan Çifçi'nin yazdığı “Amerikan Hegemonyası, Çin'in Yükselişi ve Yeni Dünya Düzeni” isimli bölümde 21.yüzyıldaki jeopolitik dönüşümlerin en net yansımalarından biri olan ve “Yeni Soğuk Savaş” tartışmalarını beraberinde getiren ABD-Çin ilişkileri ayrıntılı bir biçimde analiz edilmektedir. Yazara göre Çin'in teknolojik, ekonomik ve askeri yükselişi ABD ve Çin arasındaki hegemonik geçiş ihtimalini giderek daha somut hale getirmekte ve iki büyük güç arasındaki rekabet alanlarını giderek çeşitlilik kazanan bir yapıya büründürmektedir. Bu çerçevede yazar, çalışmasında ilk olarak büyük güçlerin yükselişi ve düşüşü konusunun teorik ve kavramsal çerçevesini Paul Kennedy ve George Modelski gibi teorisyenlerin yaklaşımları üzerinden açıklık getirmektedir. Dünya Bankası ve SIPRI gibi otoriter kaynakların verilerinden yararlanan yazara göre Çin satın alma paritesi ve doğrudan dış yatırım gibi ekonomik alanlarda ABD ile yoğun bir rekabet içerisinde olmakla birlikte savunma harcamaları ve askeri modernizasyon konularında da ABD'nin hemen ardından ikinci sırada yer almaktadır. Çin ayrıca yumuşak güç enstrümanlarını da giderek çeşitlendirmeye ve bunları uluslararası siyasette bir dış politika aracı olarak kullanmaya özellikle son dönemlerde daha fazla ağırlık vermektedir. Yazara göre, ABD ve Çin arasındaki üstünlük yarışında hegemonik bir geçiş henüz mümkün değildir. Ancak, ABD halihazırda Çin'in önünde bulunmasına rağmen iki büyük güç arasındaki rekabetin orta ve uzun vadede daha da derinleşmesi güçlü olasılıklar arasında değerlendirilmelidir.

Melih Demirtaş'ın yazıya döktüğü “Dijital Diplomasi ve Güvenlik: Değişen Dünya Düzeninde Avrasya Denklemine Yeni Yaklaşımlar” isimli bölümde ise Soğuk Savaş sonrası dönemde siyasi, teknolojik, ekonomik ve toplumsal değişimlere bağlı olarak diplomasinin değişen dinamikleri ve dijital diplomasi konusuna ışık tutulmaktadır. Çalışmasında ilk olarak diplomasinin tarihine kısaca açıklık getiren yazar burada Antik Yunan şehir devletlerinden 20. yüzyılın sonuna

kadar diplomasinin nasıl bir dönüşüm geçirdiğini analiz etmektedir. Yazara göre, önceki yüzyılların aksine 21. yüzyılda diploması tamamıyla yeni bir görünüm kazanmış ve “pro-aktif” diploması uygulamaları içerisinde bulunduğumuz çağda bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu değişimin ayrılmaz bir parçası olan dijital diploması de giderek önem kazanan bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda yazar bahse konu argümanlarını güçlendirmek amacıyla bir vaka incelemesi olarak Rusya-Ukrayna krizini ele almakta ve bu vaka özelinde gözlemlenen hibrit savaş ve dijital diploması uygulamalarını ayrıntılandırmaktadır.

Mehmet Burak Berk, “Arktik Enerji Güvenliği: Yeni Güvenlik Tehdidi mi Yoksa İşbirliği Alanı mı” isimli son bölümle kitaba katkı sunmaktadır. Bu bölümde, küresel politikada son dönemlerde giderek önem kazanan ve birçok devletin dış politika gündeminin bir parçası haline gelen Arktik bölgesi derinlemesine incelenmektedir. Sahip olduğu stratejik rezerv ve enerji kaynakları nedeniyle Arktik bölgesinde işbirliğinin mi yoksa çatışmanın mı hakim olacağı konusunu sorunsallaştıran yazar söz konusu soruya cevap bulabilmek için Arktik devletlerinin yanı sıra ABD, Çin ve Rusya gibi Arktik’te çıkar sahibi olan büyük güçlerin bölgeye yönelik stratejilerinin içeriğine kapsamlı bir şekilde değinmektedir. Söz konusu devletlerin Arktik bölgesine yönelik belirlediği stratejilerini yine bu devletlerin resmi belgeleri üzerinden değerlendiren yazar, devletlerin Arktik bölgesinde işbirliğine yönelmesi durumunda ortak bir fayda sağlayacakları görüşündedir. Bununla birlikte, yazar geleceğe yönelik analizinde bölgesel seviyede bir çatışma ihtimalini de göz ardı etmemektedir.

21.yüzyılda ortaya çıkan güvenlik tehditlerine ilişkin okuyucuya kapsamlı ve derinlemesine bir analiz sunan “Yeni Güvenlik Tehditleri” kitabı, içerisinde barındırdığı sınır güvenliği, ekonomi güvenliği, gıda güvenliği, iklim değişikliği, ABD-Çin rekabeti, Arktik bölgesi ve dijital diploması gibi başlıklarla güvenlik gündeminin birçok yönüne ışık tutmakta ve güvenlik tehditleriyle ilgili mevcut gündemi okuyucuya aktarmayı hedeflemektedir. Bu yönüyle, yeni güvenlik tehditlerine ve güvenliğin değişen paradigmasına açıklayıcı ve yeni bir perspektif sunan kitap güvenlik çalışmaları üzerine odaklanan akademisyen, öğrenci ve serbest araştırmacılar için önem arz eden bir eser olma özelliğini taşımaktadır.